

Acésta fóia ese
cate 3 cóle pe luna
si costa 2 fiorini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
1 galbenu cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonédia la Comi-
tetulu asociatiunji in
Sibiu, séu prin posta
séu prin domnji co-
lectori.

Nr. 8.

Brasiovu 15. Aprile 1874.

Anulu VII.

Sumariu: Studiu asupra dialectului macedo romanu paralelu cu celu daco-romanu. — Propagarea de ura nationale prin B. Orbán. (Urmare.) — Colectiune de diplome istorice transilvane. (Urmare.) — Exemple de limb'a si terminologi'a militaria. (Urmare.) — Bibliografia.

Studiu asupra dialectului macedo-romanu paralelu cu celu daco-romanu.

„Fà, baditia, piétr'a 'n diece,
La estu malu curendu de 'i trece;
Cà suntemu de soiu românu,
Nu suntemu de neamu pagaau:
Despica Dunarea 'n dóue,
Se facemu amóre nóua.“

Alesandri Poes. popor. p. 51.

I. Scopulu acestui studiu. Situatiunea pre-
sente politica-sociale a tíerelor locuite de romani,
apésa cu greutate de alpi spiritele romane. Pretotin-
dene in lat'a romanime se obserba o anumita stagnare
pre tóte terimurile, mai vertosu inse pre campulu
literariu. Productele literaturéi nóstre pare cà in
tempulu de facia nu tienu progresiunea, néce numerica,
néce intensiva, ce s'ar acceptá dupa inceputulu im-
bucuratori facutu inainte de ast'a cu vre dóue-trei die-
cenie. Nu întrebàmu: dein ce cauza? Insemnàmu
numai atât'a, cà nu esiste acelu reu provenitoriu dein
impedecarea activitatei politice, pre care unu poporu
se nu-lu póta paralisá, bá cu procente repará si in-
tórce spre bine prein acea, cà poporulu respectivu
se sufulca si desvolta pre terimulu scientificu cu a-
tátu mai neobosita diligentia, cu càtu desvoltarei spi-
ritului seu natiunale se opunu mai mari ostacli.

Desclinitu ramulu filologicu este acél'a, pre care
adi la-vedemu la noi pré neglesu, mai neglesu decâtu
tóte. Si totusi filologi'a prein scienti'a moderna este
prochiamata de culmea si regin'a tóturoru scientieloru,
intocmai precumu omulu (cu a carui limba se ocupa
ea, cá cu distinctiunea lui principale de càtra anima-
lele necuventatórie, e misteriu si totodata chiaea
scientieloru naturali, e culmea si corón'a creatiunei*).
In speciale una cultura si desvoltare sanetósa a lim-
bei romanesci fóra cultivarea mai cu adinsulu a fi-
lologiei, in giurstarile nóstre de facia nu se póte
sperá, ba nece cugetá. O semtira ast'a si literatorii
nostri premergatorii indata la inceputu. De acea se
si semnalédia epoc'a renascerei literaturéi rom. pre
la finea seclului trecutu mai vertosu prein operele

limbistice ale unui Sam. Miculu, G. Síncai, I. Vaca-
rescu, s. a.

Cu tóte aceste potemu dice, cà prein operele
altcumu pré meritóse ale acelu anteseumni ai li-
teraturéi rom. si ale celoru-alalti corifei, ce le urmara
pàna in diu'a de adi, abia se puse fundamentulu edi-
ficiului, de si cu bucuria recunóscemu, fundamentu
bunu si solidu cumu se cade. Redicarea propria a
edificiului, ba in mare parte inca si adunatulu ma-
terialului trebuintiosu la edificiu, cade in sarcin'a ge-
neratiuniloru presente si venitorie.

Unu atare materialu pretiosu si neaperatu la
cultivarea limbei se castiga intre altele prein scrutarea
dialectelu ei, a peculiaritatiloru provinciali, a idio-
tismiloru scl. Pentru ce? pentru cà in aceste pecu-
liaritati aflamu de multeori cu penelulu celu mai fi-
dele formate trasurele caracteristice ale cutarei natiuni
si limbe, pentru-cà spiritulu si limb'a sunt in astu res-
pectu numai partea interna si esterna a unui si aceluasi
lucru; pentru cà mai incolo graiulu poporului e acél'a,
care impromuta ori carei limbe potere, vigóre si o-
pulentia séu avutia, éra graiulu si regulele invetiatielu
i-dau limbei numai chietate mai mare; pentru cà in
fine — spre a vorbí in esemple — numai poporulu pe-
trecutoriu pururea in marea gradina a naturei si mai
feritu de inriurintiele culturei straine, nimeresce frase
asia de firesci si poteróse cá „romanu verde cá ste-
jariulu,“ „erau càtu frundia si érba,“ „vorbi câte
verdi si uscate,“ si alte asemeni. E recunoscuta
acést'a in lumea literaria. Unu Adelung, Vater, fratii
Grimm si alti filologi germani ajunsera pre acésta
cale la rezultate uimitórie in privinti'a limbei si tre-
cutulu germaniloru; si cele-alalte natiuni culte dein
Europ'a inca numera cu diecile si sutele opurile, ce
tracta despre dialectele si provincialismii esistenti in
sinulu limbei lor.

Posiede óre si limb'a rom. dialecte si alte par-
ticularitati provinciali? Posiede si unele si altele, si
dela o limba de estensiunea ei geografica neci cà se
póte acceptá altu-ceva; totusi avemu se consideràmu
de o gratia desclinita a Provedentiei faptulu, cà pre
candu p. e. in sor'a limba italiana dialectele variédia
asia-dicèndu dein satu in satu, pre atunci pre intin-
sulu teritoriu alu Daciei traiane si aureliane, unde lo-
cuimu, de si se audu mai multi idiotismi provinciali,

*) Bunsen in Report of the British Association for the
advancement of science, 1847, p. 257.

mai multe particularități secundare ale limbei rom., dialecte inse in sensu propriu numai două posedemu. Ci acea, ce odata limb'a noastră posedea, intru cultivarea ei nu putem si nu e iertatu se nebagamu in sēma si se negrigimu, fōra că la casulu contrariu se incuramu pericolulu de a ne ciungari si schimosi intr' unu puntu sēu altulu limb'a, estu odoru nepretiuitu, asta icōna fidele si in decursu de atāti secl' faptuita a caracterului poporului romanu.

Dialectulu macedo-romanu — că se tacemu de provincialismii nostri până acumu verguri si neatinsi de nimene — se delinea de fericitul Mich. Boiadgi in gramatic'a sa macedo-romana, tiparita la 1813 in Vien'a cu testu grecescu si germanu; se delinea prea pe scurtu si, ni-se pare, nu in totu loculu cu recerut'a scrupulositate si ponderare a lucrului. Alta gramatica macedo-romana cu testu romanu si grecescu edede la 1851 in Bucuresci academiculu nostru I. Maximu, dara gramatic'a eră succinta si apriatu conformata in multe părți ale sale dialectului daco-romanu. Afōra de aceste, o suma de frasi macedo-romane culesse de anglulu Leake inainte de a. 1814, in care anu se tiparira cercetarile lui in Greci'a; unu registru de vorbe grece, macedo-romane si albanese adunate de T. A. Cavallioti cātra finea seclului tr. si reproduse de istoriculu I. Thunmann; in fine cercetările asupr'a romanilor, in limb'a grēca si romana de macedo-romanulu G. C. Rosa, cumu opulu acestuiasi autoriu despre scrierea si lectur'a romanēca cu litere latine, tiparitu romanesc si grecesc la Bud'a in 1809, si recensatu de slavistulu B. Kopitar: ēca funtile, dupa cari ilustrulu nostru filologu T. Cipariu in opurile sale „Gramatec'a limbei rom.“ si „Principie de limb'a si scriptur'a romana“ atinse ici colo unele diferentie ale dialectului macedo-romanu facia de alu nostru.*)

Scrietoriulu acestui studiu regreta, că densulu inca mai numai memoratele funtane i-stetera spre dispușetiune. Totusi insirandu elu aici acele diferentie in numeru cātu mai completu si in ordine gramaticale, si facēndu-si la loculu seu reflexiunile asemenative, spera baremi acelu resultatu, că alții carii sunt si mai in stare, le si au mai la indemana, se voru semti stremurati a scrutá acēsta lature interesante a limbei romanesci. Mai multu: déca atentiunea barbatilor nostri chiamati si a societătiloru nōstre competenti s'ar indereptá asupr'a aceste adeverate mine de auru pana acumu desconsiderate a limbei nōstre, ast'a ar fi recompens'a cea mai frumōsa a lucrarei presenti.**)

*) V. titlurile opereloru precitate la Cipariu Princ. de limb'a si script., Blasiu 1867, pag. 88—90.

**) Atāta potemu ascurá domnulu auctoriu alu acestui studiu, că in Bucuresci se ocupa cu dialectulu macedo-romanu atātu cāti-va membrii ai societatei academice romane, cātu si alti filologi; mai departe, că institutul macedo-romanu, in care se tienu cātiva teneri romani adusi dein Macedoni'a impreuna cu parentele archimandritu Averchie, dà literatiloru nostrii ocașiune minunata

II. Sustratu istoricu-literariu. Candu si-luà inceputulu limb'a romanēca cá atare? Candu se inpartí ea in două dialecte? Se deschidemu istori'a, si ea ne va respunde, că desvoltarea si formatiunea mai propria si mai nedependente a limbei romane cá atari, nu se pōte pune mai susu de seclulu V. alu erei crestine.

Scimu cēi dreptu, că domnitorii de odiniōra ali lumei acumu dela a. 219 inainte de Crestu incepura su consulele Paulu Emiliu a face cuceriri in peninsula tracia pre litoralulu Adriei. Cu tōte aceste insa date istorice ne convingu, că romanii aplecara minunat'a loru sistema, de a-si asigurá tierelē cucerite asediandu intr'insele colonie si prefacēndu-le incetu pre incetu in provincie rom., facia cu Iliri'a numai dupa sugrumarea revolutiunei ilirice a trei'a. Acea revolutiune erupsese su comand'a lui Gentiu cu ocașiunea speditiunei romane contr'a lui Perseu. Despre intrég'a Tracia cu apertinentiele sale cá despre provincia romana, abiá pōte fi vorba su domnirea imperatului Claudiu, a. 41—54 d. Cr.**) Asta colonisare se continuà apoi dein ce in ce mai multu pre memoratele locuri, ēra in mesur'a cea mai grandioasa se fece mai tardioru in Daci'a traiana. — Limb'a latina vulgaria a colonistiloru remasese demultu inderetru, abatuta si binesioru destinta de ficia sa mai mare, de latin'a clasica. Acumu acea limba in provinciile traco-ilirice, si daciane, cá si aiure, incepū indata a capetá ōrecare coloritu dein atingerea cu limbele popōraloru sujugate. Totusi cauta se presupunemu si se sustienem, că pana ce sustete imperiulu romanu sēu latinu si cu elu oficiositatea latinei si in partile orientali, sub aripele aceste, si in urmarea comerciului Dacieloru cu tier'a mama, dreptu că aōrea intreruptu, inse ēra si ēra restauratu, idiom'a latina vulgaria dein provincie dacice până cātra secl. V. va fi remasu totu camu asemene celei dein partile italice, si totu camu in mersulu neconturbatu alu desvoltarei sale firesci de mai inainte.

Inse stēu'a romaniloru grabesco spre apusu. Stramutarea resiedintei imperiului prein Constantinu celu mare la Bisantiu trase dupa sine fatalulu actu, impartirea imperiului in orientale si occidentale. Caderea acestui dein urma fū caderea Romei. De aici incolo in partile resaritene elementulu latinu dà inderetu, celu grecu se redica. Dein imperiulu orientale grecii, dupa Del Chiaro „poporulu celu pururea fatale romaniloru,“ intr'o buna demanētia fōra trasutura de sabia facu imperiu grecescu cu limba oficioasa si administratiunale grēca, bunaōra cumu si-incepura totu eli la 1821 si resbelulu libertatei grecesci pre pamentu romanu. De acf incolo comerciulu colonistiloru traianidi si aurelianidi cu patri'a mama si cu tierelē sorori

de a se familiarisa cu acelu dialectu acolea pe locu; in fine că unii caletorescu spre acelasi scopu in Macedoni'a, Epiru, Tes sali'a. Red.

*) V. Eutropius Epitom. histor. rom.; si alti istorici.

se rümpe, idiom'a loru latina vlogaria remane impresorata si inriurita numai de limbe eterogene, pierde scutul si propt'a latinei, si asia si-incepe cu seclulu V., cá si alalte limbe nóue-latine,*) epoc'a esistentiei si desvoltarei sale nedependenti.

In urmatorii diece secli, descendenti legiunariloru traianidi si aurelianidi indurara varie fortune. Specialmente pre romanii aureliani astutiele si impilãrile grecesci i misica se se alipésca mai bucurosu de slavo-bulgarii cuceritori, in a caroru aliantia dela a. 678 incóce avura se infrunte numerose fatalitati, dar' avura totodata nu puçine dile de gloria si marire. Cadrulu acestui tractatu nu ne iérta se insiramu fapte de arme si alte templãri stralucite dein istori'a loru, antaiu su regii bulgaru-romani (679—972), dupa acea su regii romanu-bulgari (976—1017) si in fine sub imperatii romanu-bulgari (1186—1392). Totusi pentru caracteristic'a fratiloru nostri macedo-romani, celoru dein trecutu si celoru de adi, cumu si pentru a cunosce estinsiunea australe a limbei romanesci in vechime, nu potemu se nu citãmu aici o pagina dein faimosulu istoriografu Fallmerayer.**)

Poporulu vlacu — dice densulu — celu in presente atãtu de paciuitu si ingrighiatu numai de lucru si de castigu, n'a fostu insufletitu totdeun'a de unu spiritu asia domolu, séu restrinsu la domiciliile sale presenti in confiniulu muntosu dein apusulu Tesaliei. Vlachi dein Tesali'a inca avura, cá si mai tardiu vecinii loru Albanii, periodulu loru de stralucire si marire politica, care dreptu cá a fostu numai de durata scurta, dara in evulu bisantinulu nu fòra insemnate. Pre langa comunele Vlaco-libado si Vl-jani, si astadi esistenti in promuntóriele de càtra média-di ale muntiloru cambunici nu departe de Turnovo, An'a Comnena (1082) ne numesce unu opidu vlacu, Exebas, in vãlile muntene ale Pelionului, la marginea resaritèna a Tesaliei; éra dupa Beniaminu de Tudel'a, carele in secl. XII. calatorí prein Greci'a, Zitun éra la médiadi urbea confiniaria si pórt'a Tierei-Vlaciloru. Precumu Peloponesulu, asia si-perduse in evulu mediu si Tesali'a in limb'a vlogaria a trianghiului iliricu numirea vechia, si unu siru de secli n'a fostu cunoscuta decãtu sub numele de Μεγάλη-βλαχία, Vlachi'a-mare, in opusetiune cu Acarnani'a si Etóli'a, cari se chiamau Vlachi'a-mica. Georgiu Pachymeros, istoriculu de curte alu antaiului Michaele Paleologu, ne spune apriatu, cá Tesaliloru, numiti in vechime Eleni si comandati de Achile, pre tempulu seu le-diceau Megalo-blachiti. Nicet'a dein Chone (Choniate) dein contra marginesce conceptulu Vlachiei-mari mai alesu la cunun'a de munti si la platoulu, ce se redica preste campia; pre candu siesulu centrale, locuitu de greco-slavi

debelasati si nebelicosi, o numesce inca bucurosu Tesalia. Dara nu ne spune óre si susu citatulu rabinu Beniaminu in termini apriati, cá vlachii locuescu in munti si se scoboru in regiunea greciloru, spre a face préda? In privinti'a misicari loru indemanatice i asémene acelasi caletoriu cu gazelele; curagiulu loru belicu, dice, cá e neinfrenatu, si inca nece unu rege n'a potutu se i-dumerésca. Omulu mieu dein Tudel'a a cuprinsu bine impresiunile epoeci sale; cá ci scurtu dupa caletori'a rabinului Beniaminu se rescollara, in aliantia cu bulgarii, toti vlachii de alungulu cómei Pindului pana susu in valile Balcanului, sub conducatoriiloru Petru si Asanu, contr'a dominatiunei apesatórie, neomenóse si hotiesci a curtiei bisantine,*) si infientiara asia numitululu doilea imperiu bulgaru, cu capital'a Trinovulu-mare pre cóstele de média-nópte ale cómei Emului. Provinci'a confiniaria cea mai australe a ácestei imperatie vlaco-bulgare erau muntii tesalici, cu unu capitanu neaternatu, carele se numia marele-blacu, μεγα-βλαχος, si cá atare straluce in cronicelule contemporane ale franciloru si bizantiniloru.

Dein aceste apare, cá in vechime terimulu limbei romanesci spre austru se intindea pana in leintrulu Eladei; ci dein partea opusa inca nu éra asia de restrinsu, cá adi. Elu se estindea pre atunci pana in Danubiu, asia càtu acestu fluviu rege nu formá muru despartitoriu, ci mai vertosu midiulocu de legatura intre fratii de unu sange si de una limba. Intre romanii decindea si deincolo de Dunare esistea comerciulu mai cá neprecurmatu. Eli si-intindeau unii altor'a nu odata ajutoriu reciprocu; pentru esemplu sub imperatii Petru si Asanu, cumu si sub urmatoriiloru, macedo romanii reportara invingerile loru stralucite asupr'a ostiriloru bisantine nu odata cu ajutoriu dela romanii dein stang'a Danubiului.**)

Unde suntu inse astadi romanii de pre campiele deintre Danubiu si Balcanu? Pre urm'a remasitiiloru de limba, datine, insusiri, credintie si superstitiuni poporali scl, asemeni celoru romanesci póte amu descoperi ruinele loru triste in multi slavi ai Bosniei, precumu descoperimurumani in morlaci (mauro-vlaci = romanii negri) de pre litoralulu Adriatice, in romanii p'ací slavisati dein Istri'a, si in valachii dein muntii Moraviei.

Dein prememoratululu comerciulu intre romanii dein diferite tienuturi resultã acelu avantajiu nepretuitu, cá limb'a romaniloru de pretotindeni, a celoru dein Daci'a vechia, cá si a celoru dein cea nóua, in seclii memorati se desvoltã uniforme, fòra multe diferentie dialectice, singuru numai cu neinsemnate peculiaritati provinciali. — Intr'acea batali'a depre Campulu-mer-

*) Aug. Fuchs Die roman. Sprachen im Verhältnisse zum Latein. Halle 1849, pag. 45.

**) Fallmerayer Fragmenten aus dem Orient. Afòra de acea in privinti'a estensiunei limbei nóstre si a sororiloru sale e fòrte interesante memoratululu Fuchs, pag. 56—110.

*) Nu in contr'a parentelui si unchiului seu, cumu alucimedia Ville-Hardouin, care altminte vediuse in persóna pre Ioanitiu. V. Histoire de Geoffroi Ville-Hardouin §. 105 et 106; cfr. Du Fresne Histoire de l'empire de Constantinople sous les empereurs francois, note 106.

**) V. Sincal Cronic'a romaniloru, a. 1122—1152, 1186, scl.

leloru, templata intre crestini si turci la a. 1389, decise si sórtea imperiului romanu-bulgaru, pre carele cu trei ani mai tardiu sultanulu Baiasetu lu desfientià, si provincieele lui le prefece in pasialice turcesci. Furi'a pagana de ací incolo ingreunà comunicatiunea de mai inainte deintre romanii traianidi si aureliani. Traianidii propasira, aurelianidii stagnara multa pucinu. Preste acesti dein urma ignoranti'a estiudiendu-si velulu seu negru, i face statiunari, pre candu limb'a daco-romana chiaru dela acelu tempu si-datédia nasceera literaturei.

Éca originea dialectului macedono-romanu! Speramu cà una asemenare atenta a insusiriloru acestui-a cu proprietatile limbei daco-romane dein cartile si scrierile nóstre cele mai betrane, va intari acestu asertu.

(Va urma.)

Propagarea de ura nationale prin B. Orbán.

(Urmare.)

Superstitiuni. Scóterea draciloru. Orbán filologu.

Orbán vorbesce si despre superstitiunile romaniloru, si afla, cà dóra nici nu mai este altu poporu pe faci'a pamentului, la care superstitiunea (credenti'a desiérta) se fia latita asia tare, precumu este ea la romani. Caus'a principale la acésta trebue se ó cautamu in minorenitaea poporului, mai virtosu inse intru inpregiurarea, cà tocma popii, carii au vocatiunea cá se exterminare maracinele credentiei desierte, le propaga si le plantédia mai departe, pentru-cà totu ei tragu folosu dein ele. Acei popi infasiura in negur'a cea veninósa a superstitiunei totu ce trece preste mentea si simtiementele marginite ale poporului; ei inpoporédia pamentulu cu tóte speciile de spirite necurate, inse imaginate, care aru cerca se faca reu ómeniloru; éra departarea acelu spirite necurate au asecuratu unu venitu fórtre bunu popiloru, carii pana acuma era lipsiti de venituri sigure.*)

Dupa-ce Orbán isi bate jocu in modulu acesta de preotii romanesce, degradandu functiunea loru intréga numai la exorcismu, adeca la scótere de draci prin citirea rogatiuniloru santului Vasilie, de care inse turculu nostru nu scie nimicu, apoi afirma, cà credenti'a desiérta a valachiloru s'ar fi latitu si la

*) Nincsen talán a föld kerekégén nép, mely közt annyira el lenne terjedve a babona, mint az oláh nép között; ennek fő okát e nép kiskorúsága mellett abban kell keresnünk, hogy éppen azok, kik a babonák kiirtására lennének hivatva: papjaik, mint nekik hasznot hajtot terjesztik és tovább plántálják. Ők mind azt, a mi e nép korlátolt felfogásának határain túl esik, a babona ész és érzelem maszlagoló kódébe burkolják, s a földet az ember romlására törő minden féle képzelt rossz szellemekkel népesítik be, a melyeknek eltávolítása igen jó jövedelmeket biztosított az eddig rendes fizetéssel nem bírt papáknak etc. etc. pag. 144.

unguri, precumu se latiescu buruienele rele si maracinele stricatióse. Cu alte cuvente, se pare cà Orbán ar dori fórtre, cà ungurii se nu mai locuiesca amestecati cu valachii. Acésta inse ar fi cea mai mare inconsecenti'a dela Balás si dela tóta aristocrati'a se-cuiesca, care anume in adunarea sa dela St. Giorgiu in Trei-scaune, tienuta in 26 Febr. a. c., cerù dela guberniu, nu mai scimu a câtea óra, cà se stramute una parte dein secui si se ó asiedie printre romani si sasi. Déca sultanii nu aru fi amestecatu pe turci cu crestini; déca turcii nu aru fi rapitu femeii tenere si copii frumosi de ai popóraloru christiane, cumu era se se turcésca atâtea milióne de crestini? Déca Orbán si cei conspirati cu densulu nu voru se amestecate si mai multu pe unguri printre romani; déca nu le voru face scóle comune; déca nu le voru deschide asyle pentru copii mici, cumu credu ei cà va inainta magiarisarea numai cu ajutoriulu institutului militariu de militia territoriale, de honvedei? In Buda-Pestea se discuta in regiunile superiori de càtiva ani cestiunea si planulu de a se face la toti preotii romanesce salarie dela statu, pentru-cà atunci statulu asia cumu si-lu imaginédia magiarii, ar avea dreptu a'i denumi elu insusi prin ministeriulu culteloru, a lua dela ei juramentulu ce se ia dela oricare functionariu, a'i suspende si a'i destitué ori-si candu; éra oficiulu episcopului ar fi numai, a hirotoni si a ingriji, cà ritulu se fia executatu intocma dupa tipicu. Ei dieu, dara atunci esse compani'a lui Orbán, adeca toti calvinii, ariani, rationalistii, atheistii, carii dein intemplanare stau in capulu mesei, si striga: Veto-Nem akarom, pentru-cà intregu ritulu valachiloru este numai una tiesetura séu reti'a de superstitiuni, in care se prenu si ungurii. Se cassamu ritulu acela dein imperiulu lui Árpád, precumu au volitu a'lu cassa si extermina Bela IV., Carolu Robertu, Ludovicu I., Sigismundu, toti principii calvini ai Transilvaniei si dietele loru.

Vedeti cumu reutatea se prenu ea insasi in cursele sale.

Dara se stámu pucinu la cuventulu superstitiune, credentia desiérta. Noi inca scimu si cunóscemu, cà poporulu nostru celu romanescu dein Daci'a si dein Pannoni'a mai este dominatu de multe superstitiuni; afirmamu inse ceea ce ne-ar fi fórtre usioru a proba, cà poporulu romanescu cu nimicu nu este mai superstitiosu, decâtu este ori-care altulu de pre tóta suprafaci'a Europei. S'ar potea forma una bibliotheca respectabile dein cartile câte s'au scrisu pana astadi despre superstitiunile popóraloru Italiei, Franciei, Spaniei, Angliei, Germaniei, Austriei, cà se tacemu de Russi'a si de Turci'a. Arunce ori-cine ochii, de ex. in rubric'a varietatiloru dein diarielle nemtiesci, mari si mici, politice si literarie. Nu este septemana dein anu, in care se nu dai preste superstitiuni de cele mai gróse, de care mai este dominatu poporulu nemtiescu, carui ii place atátu de multu a se lauda cu inalt'a sa cultura. Sasi dein Transilvani'a traiescu in familieele

loru pre câtu se pôte de isolati, mai virtosu de càtra romani si de càtra familiile acestor'a; cu tôte acestea, întrebati pe intelligenti'a loru cá se ve spuna in cugetu curatu, càta mithologia nemtiésca si câte superstitiuni se mai afla la poporulu loru. Curatu asia este si cu magiarii in acelea parti ale Ungariei, si in centrulu secuimeii, pe unde n'au a face nimicu pe lume cu romanii. Pôte fi cà in comitatele in care ungurii locuescu amestecati p'ntre romani, ceia voru fi adoptatu mai multe dein superstitiunile nationali romanesce; dara cine se se mai mire de acésta inprumutare, candu este sciutu asia de bene, aceea ce s'a mai observatu si alte ori, cà celu mai pucinu diumetate populatiunea magiara dein Transilvani'a, cu cele patru tienuturi anexate, cu comitatele Ungariei, Aradu, Bihari'a, Satumare s'au facutu dein romani renegati, precumu ii poti cunósce dupa faptur'a, fisionomi'a, attitudinea si-chiaru dupa superstitiunile loru, de unde apoi se mai potu explica si alte multe apparitiuni. S'a intemplatu adeca pe la noi, cá si in Turci'a européha. Mergeti in Bulgari'a si in Macedoni'a, unde veti afla circa unu milionu de turci neturci, adeca mohamedani facuti dein bulgari si greci, veti mai afla si câteva comune macedo-romanesce totu túrcite; pe acea parte de locuitori inse o veti cunósce indata, cà nu este de origine túrcésca. Câte mii de unguri si unгурóice nu intempini in Transilvani'a, despre care candu le vedi, stai se juri cà sunt romani si romance, care si-au scambatu numai portulu si altu nimicu.

Asia dara superstitiunile domina la tôte popórale, cá si la romani. Dara daco-romaniloru nu are se le fia nici de cumu rusine de superstitiunile loru, antaiu, pentru cà mai tôte acelea ne dau cu una proba mai multu despre originea nóstra latina. Superstitiunile nóstre sunt mai totu atâtea resturi ale religiunei nóstre ethnice, ale mithologiei greco-latine, precumu s'au convinsu toti aceia, carii cunoscu si mithologi'a vechia, si credentiele poporului nostru, si carii in acésta materia facu studiuri comparative, precumu face de ex. dr. At. Marienescu in Banatu si alti pe airea. A duo'a, de cumu va noi mai suntemu dominati si de superstitiuni periculóse, la acésta pórtá culp'a totu tiranii aceia, carii n'au suferitu cu nici unu pretiu, pentru cá poporulu romanescu se apuce pe calea culturai scientifique si a desvoltarei sale nationale. Tirania dupla a incovoiatu cerbicea poporului romanescu, politica si eclesiastica; unde potea elu se scape de superstitiuni!

Orbán Balás se turbura, pentru cà preotii romanesce scotu pe draci dein ómeni. Apoi cà nu numai grecii, dara si latini au rogatiuni, prin care scotu draci, adeca si preotii rom. catholici au darulu si datori'a de a'i scóte. Dara ce pasa lui Balás de acésta? S'au apucatu preotii romanesce vreodata se scóta spirite necurate dein secui? Noi nu amu auditu de una cá acésta. Unu singuru casu cunóschemu dein dilele episcopului Vasilie Moga, nu inse cu vreunu secuim,

ci cu unu bietu de sasu morbosu, care credea cà'lu torturédia unu spiritu necuratu, si asia s'a dusu la pop'a romanescu, se'i citésca rogatiunile santului Vasilie. Parochulu sasescu aratá casulu la superintendente, acesta la guberniulu dein Clusiu, care apoi interdise strinsu preotiloru romanesce, cá se nu mai cutedie a scóte draci dein ómeni de alte confessiuni.*) Fórte bene a facutu guberniulu transilvanu deintre anii 1830—40, cà au marginitu pe preotii romanesce la scóterea diavoliloru de tôte cathegoriile, numai dein romani. Dieu se'i si scóta, di si nópte se se róge lui Ddiu, cá se nu mai remana pe totu pamentulu Daciei nici-unu puliu de draculetiu, toti diavolii, tóte satanele, tóte balele necurate se dispara deintre noi in eternitate, „se'i uciga crucea.“

Unu altu omu mai cu mente decátu secuulu nostru, ar fi sciutu dein psychologia si dein unele parti ale medicinei, câtu este de naturale doctrin'a despre exorcismu, si ce bene se pôte explica scóterea draciloru prin rogatiuni, chiaru si prin descantaturi femeiesce. Cine nu cunósce poterea extraordinaria si excessele imaginatiunei omenesce? Au nu'i vedemu efectele in mii de casuri ale vietiei? Dara lui Orbán 'ia pasatu numai de una: se'si bata jocu de preotimea romaneasca; n'a facutu inse mai multu, decátu a datu unu nouu testimoniulu de ura si reutate càtra totu ce este romanescu.

Destulu despre superstitiuni.

Amu observatu si mai susu, cà Orbán sucesce numele locurilor si ale tienuturiloru asia, in câtu le dà totu numai semnificatiune magiara. Preste acésta, elu inputa romaniloru pe mai multe pagine ale cartiei sale, la diverse ocațiuni, cà pentru ce nu invétia vlahii limb'a magiara si de ce nu'si facu scóle magiare, éra pre câtu tempu vlahii nu'i inplinescu capritiele lui, ii considera de patrioti rei si chiaru de tradatori. Scienti'a filologica a omului acéstaia merge asia departe, in câtu la pag. 153 cuventele Barbatu si Cantare (Borbát, Kenternálok), éra la pag. 200 cuventele Predealu si Prédale declara de cuvente curatu magiare. Pentru ce se nu le si declare, candu faimosulu Tancsics alu loru proclamá totu acumu in dilele nóstre, in Buda-Pestea, in audiulu Europei, cà limb'a magiara este cea mai vechia dein tóte limbile pamentului, éra alti fantasti spunea lumei mai deunadi, cà in inscriptiunile antice de ale Etrusciloru aflate in Itali'a inferiore, s'au descoperitu urme minunate de a le limbei magiare; ati vediutu apoi, cà acésta absurditate piramidale cerculá prin tóte foliele magiare, si cà se aflá multime de ignoranti si fanatici, carii o crediura. Apoi inca mai au fruntea, cá se inpute densii romaniloru fanaticismu nationale. Si pentru ce óre romanii se fia fanatici? Ce facu ei mai multu, decátu essu in faci'a lumei europene, cu materialulu

*) Se spunea pe atunci, cà in siedenti'a in care s'a pertractatu acestu casu, atátu referentele, câtu si consiliarii au risu de acea secatura.

latinescu, cu formele latine ale limbii lor, cu analogi'a in mana si dicu: Acésta limba a nóstra daco-romana e destinata dela provedentia, cá se succéda limbii latine in totu coprensulu Daciei. Servitiulu pe care'lu facuse limb'a latina popóraloru Daciei si Panoniei pàna in a. 1848, in afacerile publice a le popóraloru conlocuitórie, are se'lu faca in venitoriu limb'a daco-romana, cu atàtu mai usioru si mai bene, cà ea este limba viia, ce se póte invetia dein conversatiune si lectura de tóte dilele, éra terminii sei scientifici sunt comuni cu ai limbiloru neolatine, prin urmare cunoscuti la tóte popórale luminate. Mai departe, romanii afirma, cà ei cu ajutoriulu limbii lor materne sunt in stare se faca progressele cele mai dorite in scientie si in tóte ramurile activitatii spiritului omenescu, pentru-cà indata ce romanulu si-a invetiatu bene limb'a materna, cu ajutoriulu acesteia invétia in tempulu diumetate limb'a latina, si in a patr'a parte de tempu limbele italian'a, francésc'a, spaniol'a si portugalic'a. Cu modulu acesta daco-romaniloru li se deschidu toti thesaurii culturei antice si moderne, care cu ajutoriulu de ex. alu limbii magiare, se castiga cu greutati neasemenatu mai mari, séu nici-decumu. Acésta doctrina si credentia a daco-romaniloru e confirmata pe fiacare di, cu sutele de exemple, pe care le avem in acea tenerime a nóstra, ce se prepara pe la gimnasia romanesci, de unde apoi essu la universitati si la alte institute mari europene, spre a 'si complini studiulu in diverse specialitati. Superioritatea lor in cele mai multe casuri preste cei carii invétia pe la gimnasia magiare, slave etc. si la universitatea magiara dein Pesteá, este invederata si batetória la ochi. Asia dara insistenti'a si perseveranti'a pe viétia pe mórte a daco-romaniloru pe langa limb'a lor, nu e nici-decumu vreunu productu alu fanaticismului cá la magiari, ei este pe langa nobilitatea originei si simtiulu demnitatiei nationale, interessulu bene intielesu, care ne spune, cà venitoriulu nostru mai fericitu póte fi ascuratu numai cu ajutoriulu limbii romanesci, care cá mane are sa éssa alaturea cu celelalte limbi europene de rangulu antaiu, curatita si spalata de rugin'a barbariei ce o impresurase, frumoáa si elegante, cá si una dein divinitatile femeiesci ale lumii antice greco-romane. De ací incolo, romanii sunt fórte departe de a volí se inpuna cuiva limb'a lor; védia altií cu care limba voru se intre in concertulu popóraloru luminate; romanii inse sunt convinsi, cà de aici, dein Daci'a, numai cu ajutoriulu limbii romanesci se póte ajunge acestu scopu sacru si maretiu; de aceea romanii, nu cà aru volí se'si inpuna limb'a lor cuiva, o recomanda inse si magiariloru cá pe una ce 'iar mai apropia de popórale cele mai luminate ale Europei. Ceea ce pretendu romanii si voru pretende totu-deauna si intre tóte inpregiurarile, este numai atàta, cá toti acei functionari de statu si municipali, càti au a face cu populatiunea romana, se cunósca perfectu limb'a romana, se scrie in trens'a si se administre legile in aceeași. De ací incolo romanulu

este tolerante, adeseori pre càtu nu ar trebui se fiaj pe elu nu'lu dóre capulu de altií, care ce scóla 'si face, si care la ce Ddieu se inchina, la ungurescu, jidovescu, turcescu, numai pe elu se'lu lase altií in pace, cà déca nu'lu lasa, apoi se irrita, se catranesce, si atunci e reu romanulu, reu de totu.

La paginile 201, 257—9, 272, 301 etc. Orbán éra si éra se ocupa de romanii dela Brasiovu, de biserice, de scóle, de privilegiulu grecescu, de processele avute cu sasii si apoi cu grecii, le dice de nou, cà ei nu sunt romani, ci numai greci si bulgari romaniti, éra anume la pag. 272—3 afirma, cà acesti romani indata ce essu dein sarica, sumanu, cojocu, si invétia ceva carte, se dau érași de greci, cà-ci le este rusine se se numésca romani; in fine cà, pàna pe la a. 1837 romanii dela Brasiovu era pe cea mai buna cale de a se magiarisa cu totulu, dara guberniulu ungurescu a fostu lenesiu, nepasatoriu, 'ia scapatu dein mana; de atunci s'a facutu numai atàta, cà acesti vlachi au mai perdutu ceva dein ferocitatea si selbataci'a lor.*)

Multu se fréca Orbán de romanii dela Brasiovu; amu aieptatuinse si mai susu, cà acésta este tréb'a lor, cumu se intempine atàtea complimente de fratietate.

(Va urma.)

Colectiune de diplome

d'in diplomatariulu comitelui Iosifu Kemény, care privescu mai alesu pe romàni (valachi).

(Urmare.)

1511. Suppl. C. D. T. V. p. 398.

Sasii sunt auctorisati de rege, cá se póta persecuta pe factorii de rele inca si in casuri, candu aceia aru fugi si cauta scapare pe mosiile invecinate ale aristocratiloru,

In festo B. Andreae apost. — Uladislai mandatum ad saxones, ut malefactores, incendiarios in bonis nobilium, in medio saxonum existentibus, continentes, libere prosequi, et punire possint.

Orig. in Tabul. Nat. saxonicae.

1515. Supl. C. D. T. VI. p. 14.

Epistol'a episcopului catholicu, anume Franciscu Varda, in care róga pe sasii dein Sibiiu, cá se apere pe unu parochu alu seu de asuprirea Valachiloru dela Jibotu in scaunulu Orasteei.

Francisci Várdá Eppi. Transilvani Literae causa tuendi ab injuriis Valachorum Plebani de Also-Kenyér ad Cibinienses scriptae.

Ex authentico innuit Eder in Felmer p. 268.

*) . . . . . azonnal kezdi adoptált oláh nemzetiségét szégyenleni s be áll görögnek, eltanulja a görög nyelvet, a görög modort, s ha valaki oláhnak merné nevezni, nagyon észékenyen megsértve érezné magát . . . . . a bolgárszegi oláhok is az újabb időben kezdik eredeti szilajságuk és vadságukat levetkezni etc., Acecasi insulta o repete si la pag. 343.

Relatoriae

quod Casparus Török de Bircz et Eming ejusque fratres statuti fuerint in loco Thulia dicto in C. Hunyad habito anno 1515.

C. D. T. III. p. 151.

Documentu despre una donatiune facuta unei familii cu connumele Turen dela Birtiu, pe unu locu Thulia, care se tienea de fortareti'a Hunedóra dein comitatulu Hunedórei. In acestu documentu inca mai intempinamu cátiva cnezi romanesci; asia de aici inca se vede, cá cneziatele s'au mai sustienutu si in alu 16-lea seculu.

Capitulum Ecclae. alban. Transilvaniae Omnibus etc. Optima rationis industriae per hoc revera non immerito commendatur, quod ea ipsa rebus humanis succurrens, oblivionisque nubilo sagaci provisione obvians, mortalium gesta praecordiis digniora Ltarum testimonio mandavit perpetuari: Proinde ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod nos literas serenissimi Ppis. Domini Uladislai D. G. Regis Hung. etc. recepimus in haec verba:

„Uladislaus Dei Gratia R. Hung. etc. quia nos illi Dominationi, et perpetuali collationi, quam Illustris Princeps Dominus Georgius marchio Brandeburgen: mediantibus suis Lris. de et super quodam loco Thulya vocato, in pertinentiis Castri sui Hunyad prope quandam aquam Fejérviz nuncupatam, in territorio cujusdam Possessionis ipsius Bircz vocato, in Comitatu ipso Hunyadien. existen. habito, fideli nostro nobili Casparo Török, ac per eum Nicolao et Naan similiter Török fratribus ejusdem fecisse dignoscebatur, nostrum Regium et gratiosum consensum praebuerimus, et nihilominus totum et omne Jus nostrum Regium si quod etc. in perpetuum contulerimus. Velimusque eosdem per nrum. et vrum homines legitime facere introduci. Super quo fidelitati vrae harum serie firmiter praecipientes mandamus, quatenus vrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo praesente Petrus de Zalasd, aut Nicolaus Szotyori, vel Béke de Lenczena,*) sive Petrus Zacharias, neve Stephanus More de Farkadyen, sin Franciscus Mardsina, seu Gregorius de Zacharies aliis absentibus etc. (reliqua juxta solitum stilum mandati statutorii.) Datum Posonii sabb. prox. p. fest. S. Corporis Xristi anno ejusdem 1515. Regnorum nostrorum Hung. anno 25. Bohemiae vero 45.“

„Nos igitur mandatis ejusdem Domini S. nostri Regis per omnia, ut tenemur obedire cupientes una cum praefato Beke de Lenczene homine suo Regio nostrum hominem, videlicet discretum magistrum Stephanum altaris B. Mathei apost. et Evang. in hac Eccla. nostra praedicta fundati Rectorem, ad praemissam introductionem et statutionem fideliter peragendam nostro pro testimonio transmisimus fidedignum. Tandem iidem ad nos reversi pariformit. nobis retulerunt eo modo: quomodo ipsi feria V. prox. ante fest. B. Mariae Magdal. nunc transactum ad praedictum locum Thulya vocatum vicinis

*) Hodie Lindsina Comitatu Hunyad.

et cometaneis ejusdem universis, et signanter nobilibus: Petro de Zalasd, Joane Mathe de Rákord, altero Joanne de praefata Lenczene, Andrea Daan, et Johanne de Csolnakos, altero Johanne Osch de Nádabor Vice-Castellano dicti Castri Hunyad, item Ladislaus de eadem Nadabor, Luka de Ploska, Joan de Cserbel, Joanne de Felső-Ruda, Ladislao de Also-Ruda, Michaele de Poy-nitza Kenezis, praeterea circumspicis et providis etc. (sequuntur nomina quorundem colonorum de Hunyad, Bircz, et Ruda) inibi legitime convocatis, et praesentibus etc. (reliqua juxta solitum stilum statutorium) nullo contradictore apparente. — Datum 15. die introductionis et statutionis praenotatarum anno Domini supradicto (i. e. 1515.) Venerabilibus Dominis Francisco Praeposito, Gregorio Cantore absentibus.

L. S.
pendentis.

Originale in Arch. f. fasc. 88. L. I. Tom. I. Lit. D.

Divisionales Alpium Borgoiensium
inter familiam Bethlen et Apafi et Bistricienses 1517.

App. D. Tr. T. VI.

Documentu séu carte de inpartire intre familie aristocrate Bethlen et Apafi si intre sasii dein Bistritia, asupra muntiloru dela Borgau. La inpartirea acésta se chiama martori dein comunele vecine Iadu si Borgau, dein ceea sasi, éra dela Borgau romani, intre carii si unu c nézu, ací insa este explicata si semnificatiunea de cnézu cu latinesculu Villicus paganus, adeca primariulu (judele, pe unguresce biro-ulu) comunei Borgau. Commissarii exmissi in acésta causa spunu, cá fassiuile sasiloru dein Iadu si a le romaniloru dela Borgau au concordatu in aratarea medinineloru. Cu acestu documentu se intemplase falsificare memorabile in anu, punendu cineva 1317 in locu de 1517, ceea ce s'a rectificatu cu ajutoriulu criticeii la curtea de apellu a Transilvaniei.

Nos Franciscus Iklodi Comes Comitatus Dobocensis, et Stephanus Sz.-Györgyi Comes Comitatus Interioris Szolnok, Caspar Kereszturi Vice Comes Dobocensis, Martinus Cserényi et Franciscus Cserényi de Balásfalva, Georgius Csulaki Comes majoris Sajo*) salva reverentia loquentes memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit Universis, quod egregii et nobiles Domini Joannes Bethlen major de eadem, et Ladislaus Apafi, Nicolausque de Apanagyfalva partibus ab altera, communi et unanimi sententia vocarunt nos, tamquam homines Regios, et Judices electos, ad divisionem, et dissecutionem alpium Borgoiensium subjecientes se se vinculo 500 florum aureorum, ut quid quid secundum puram conscientiam nostram, de dictis alpibus Borgoiensibus, inter nos deliberaremus, in hoc nobiscum consentiret utraque pars, nostramque compositionem qualemcunque ratam et immotam haberet, visum est itaque nobis ad probabiliorem divisionem harum alpium praedictarum tales adjungere homines, qui statum, situm, et proventum sylvarum scirent, signo tamen Judicis primarii Bistriciensis circumspicis Georgii

*) Nagy-Sajo Comitatus Dobocensis.

Kuklár vocavimus, citavimusque villicum Jadiensem Theusves cum suis asseclis Philippo Fabro, Demetrio Bremer, Joanne Doliatore, Halia Cripo, Joanne Calcario, Georgio Rotario, Civibus juratis similiter de Bistricio . . . . . Villicum providum Bricinum Calcarium, Emericum Fabro, Martinum Doliatorem, Joannem Doliatorem, et Mathiam Jádi cives Juratos, item de dicta Borgo octo homines seniores Juratos videlicet: Joannem Dan, Hella in Kósza, Lazarum Karácsontelke, Michaellem Tomsa Jobbagiones Joannis Bethlen, item Joannem Dan. villicum seu Kenezium Paganum, Michaellem Porta, Jobbagiones dictorum Dominorum Apafi indigenos sicque . . . . . confectas, qui fide ipsorum mediante, sic coram nobis facti sunt: quod ipsi puerili admodum aetate existentes, sciant duos Villicos annis conflictatos, laesosque fuisse eo, quod alterum inscio, atque extra favorem alterius Jadiensis ligna de antedictis sylvis haberet, unde moti Domini alpium dictarum sylvas dividerunt in duas partes, quarum una a regione scilicet Radnensium in usum Dominorum Apafi cedebat, altera vero parte meridionali in usum Bistriciensium, Glandium autem usus, et proventus quandoque communis fuit utrique parti, sylvas alterius partis dividere nulli partium licuit pro termino legitimo dissecando distributas partes proposuerant fluvium Bistriciensem usque ad inferiorem Nigrae collis situm, et hanc esse collem loco termini, nec posse se se melius discernere possessionarias has alpes, quae partes ipsorum olim determinarunt, fatentur nos quoque exeuntes una cum saxonibus praescriptis quantum potuimus a cacumine dictae nigrae collis nemora et saltus undique perspeximus a saxonibus omnia loca investigantes, qui fassionem etiam Valachorum probarunt, similem de divisione sylvarum mentionem facientes, simili modo et nos juxta consensum nostrum eundem terminum ab antiquis constitutum, et approbatum statuimus fluvium scilicet Bistriciensem et collem nigram; quod etiam sub vinculo, ab ipsis ex libera voluntate composito 500 florenorum, per literas nostras sigillo nostro obsignatas utrique parti extradidimus hac conditione, ut si qua partium hanc compositionem legitimam turbare, citata in praesentiam Vicarii, brevi dictamento Juris secundum Justitiam Regni compositionem pro solutione et distributione legitimae constitutionis executionem patiatur. Datum ex Borgo in Comitatu dicto Dobocensi feria secunda proxima post festum Philippi et Jacobi (apost. anno Domini millesimo Trecentesimo Decimo Septimo.)*)

Franciscus Deveceri Notar. sedis Dobocensis m. p.
L. S. L. S. L. S. L. S. L. S. L. S.

*) Hoc Instrumentum in anni designatione vitiosum esse allegatum fuit, in causa Bethleniorum ex defectu seminis Apafiani contra fiscum mota ex eo, quod nec stilus, nec character, nec papyrus ejus aevi (1317.) esse videatur, si quidem anno 1317. nondum Bethlenii, vel Apafii Possessionem Borgo eo tunc possederint, neque Apafius in Instrumento notatus praedicatum de Nagyfalva habuerit anno 1317. quia eo tunc nec possedit, et nondum Comitatus Szolnok erat tripartitus, consequenter loco 1317. substitui pretendebatur annus 1517., quod etiam liquido coram Tabula Regia constitit C. J. Kemény.

Joannis Zapolya Vajvodae mandatum divisionale, ut inter nobilem Kende filium Ladislai Praesbyteri de Serel, ac Ladislaum et Dancsul de Serel fratres carnales divisione ratione portionum in Serel et Riusor habitatum peragatur.

1517. Suppl. C. D. T. VI. p. 31.

Faimosulu Ioanu Zapolya voda, tramisu in Transilvani'a dein Ungari'a de susu, rogatu fiendu de nobilele (boieriulu) Candea, filiu alu Popii Vladu dein comun'a Siereliu in comitatulu Hunedórei, a denumitu pe alti nobili, anume Radulu dela Riu-barbatu, Stanciulu dela Macesdeni, Dionisiu dela Pesteana, Petru dela Riulu-albu si Vladu dela Riusioru, cá se faca impartire de averi intre acelu Candea, si intre doi frati ai sei, deintre carii unulu era totu popa romanescu, precumu fusesse si tata-seu (presbytero valacho).*)

Joannes Zapolya Comes perpetuus Terrae scepusiensis Vajvoda Transilvanus, et siculorum Comes nobilibus Sztancsul de Maczesd., ac Joanni Literato de Hosdat, et Michaeli de Kis-Barcsa salutem et favorem. Noveritis quod nobis die Dominico proximo ante festum

*) In Transilvani'a se afla preste totu multe familii de preoti romanesci, care se tragu dein familii nobili stravechi. Una parte dein acelea familii isi mai conservase documentele loru nobilitarie pana in dilele nostre, era altele le au perdutu si au ramasu numai cu traditiunile, care se trecu dela parenti la fili si care spunu, cá familiiele loru inca au fostu odenióra libere, era nu sclave. Una dein cele mai mari devastatiuni si suppressiuni de litere seu diplome nobilitarie de a le familiiloru romanesci s'au intemplatu in dilele Mariei Teresiei dela 1760 încóce, cu oca-siunea infientiarei regimenteloru confiniarie romanesci, pre candu commissarii unguri si nemti sub pretestu de militarizare au culesu multime de documente dela familiiele romanesci, pe care apoi nu le-au mai restituitu nici-odata, ci le-au nimicitu, ori delaturatu, seu dein grósa nescientia, precumu era se faca colone-lulu Urbán in 1850 la Clusiu cu archivele tierei, seu si mai multu, dein reutate, pentru cá familiile se nu mai posséda nici-unu documentu la mana despre vechi'a loru libertate. Commissi-unile dein an. 1819—20 éra si mai pitulatu multe diplome nobilitarie romanesci, anume in regimentulu I. confiniariu. Multe documente adunate dela familii s'au conservatu dupa acea in Orlatu cá la resiedenti'a comandei regimentului; se pare inse cá in anulu 1848 au disparutu si de acolo cu totulu. Astadi acelea documente nu mai potu folosi in modu practicu respectiveloru familii, aru folosi inse fórte multu la historia dein punctu-de vedere nationale si politicu. In histori'a nóstra mai vechia obvenu fórte raru familii de preoti, cá jocandu ceva role in societate si anume in politica. Se pare cá cu cátu tirani'a devenea mai nesuferita, cu atátu mai multu chiaru familiiele nobili isi cauté scapare la altariu, pana ce sub domni'a calvinésca fusera scóse si de acolo, mai virtosu dupace supusera si pe cleru la superintendentii calvinesci si 'i detera chiaru mitropolitu trecutu la calvinia. Chiaru si dela unirea facuta cu baseric'a Romei vechi (1700) fórte multe familii nobili romanesci isi tramitea dein filii loru la „popia.“ Nu credemu cá ne amu abate multu dela adeveru, déca amu sustienea, cá in comitate si in districtele romanesci transilvane celu pucinu 50% deintre preotii romanesci se tragu dein familii nobili. In sasime éra si sunt destule familii romanesci patriciane, in care preoti'a se tiene pe generatiuni inainte, cá intre Leviti si cá la mai multe popóra antice. Inse totu in acésta parte a tierei se afla si câteva familii preotiesci venite deintre serbi, cu episcopii serbesci cáti au fostu pana la Gerasimu Adamovicu; dara acestea se si cunoscú, déca nu si dupa statura si fisionomia, de siguru inse dupaíndifferenti'a cu care se pórtá cátra totu ce este romanescu. De hestea sunt câteva si in par-tea septemtrionale a Transilvaniei, venite deintre ruteni. Red.

nativitatis B. Joannis Bapt. una cum nonnullis harum partium Transilvanarum nobilibus hic in Oppido Hatzak vocato constitutis et existentibus nobilibus Kendo de Serel pro se personaliter praesentibus ibidem nobilibus Ladislao . . . . . Dancsul de eadem Serel, idem legitimae evocationis modum observando, ac in figura iudicii nostri comparando, quasdam Litteras nostras patentes, nostrum Judicium produci curavit in conspectum, quarum tenor talis est:

„Joannes de Zapolya etc. Nobilibus Radul de Borbatvize, Stancsul de Maczesd, Dionisio de Pestyén, Petro de Fejérviz, et Ladislao de Rusor salutem et favorem, Exponitur nobis in persona nobilis Kende filii quondam Ladislai Presbyteri de Serel, quomodo ipse cum nobilibus Presbytero Valacho, ac Dancsul de eadem Serel filiis quondam Ladislai praefati Presbyteri fratribus suis carnalibus in totalibus Bonis ipsorum et juribus Possariis in Possessionibus Serel praedicta ac Rusor in Comitatu Hunyadiensi existentibus habitis hactenus indivisis per Vestri medium divisionem habere vellet congruentem jure Regni requirente. Requiritur igitur vos etc. (reliqua juxta stilum consuetum.) Datum in Oppido Hatzak vocato, feria sexta proxima ante festum Nativ. B. Joannis Baptistae anno Domini 1517.“

Quibus exhibitis et praesentatis praefatus Kende de Serel rationem praemissae divisionis fiendae . . . . . admittit assignari postulavit per in causam attractos . . . . . attos. coram nobis, quo audito Nyisztor de Paros pro antefato Ladislao Presbytero, et Dancsul de Serel cum protestatione . . . . . eandem nostram in praesentiam respondit ex adverso, quod praescripta divisio per annotatos homines . . . . . fuisse admissa, quoniam superioribus temporibus ipsa eadem divisio quantum in Domibus est Curiis ipsorum nobilitaribus . . . . . de Hosdat . . . . . sessiones Jobbagonales, ac terras et foenilia . . . . . iidem homines arbitri quosdam homines ibidem . . . . . praemissam exequerentur, executionique damnarent, delegissent, idem actor ad . . . . . praefatorum in causam attractorum requisitiones hujusmodi divisioni interesse noluisse. nihilominus ad praesens eandem executionem hactenus minime executam admittit prompti forent et parati, quibus sic habitis, quia praetacta divisio in praescriptis portionibus possessionariis in Possessionibus Serel et Rusor per partes allegatas modo fieri praemissa debita, hactenus ad plenum minime executam fuisse comperiebatur, ad eam itaque perficiendam, vos de necessario transmitti debere videbatur. Requiritur igitur vos etc. (reliqua juxta stilum mandati divisionalis.) Datum in loco et termino praenotatis a. D. 1517.

Ex Transmissionalibus causae Catharinae Rusori Michaelae Kenderesiana anno 1785.

(Va urma.)

Exemple de limb'a si terminologi'a militaria.

(Urmare.)

Lecti'a a patr'a.

Miscarele capului la drépt'a si la stang'a. Aliniarile.

51. Instructorulu voindu se invetie pe soldati a întorce capulu la drépt'a, spre a se alinia, comanda: 1. Capulu la drép-TA. 2. Drepti.

52. Dupa comand'a seversit'orie TA, soldatii intorcu usiure capulu la drépt'a, fâra sguduitura, si fâra a miscá umerii, indreptandu ochii, pe lini'a ochiloru soldatiloru dein acelasi rîndu.

53. Dupa comand'a Drepti, întorce capulu in positi'a drépta, care trebue a fi positi'a obicinuita a soldatului.

54. Miscarea, Capulu la steng'a, se esecuta prin miidulóce inverse.

Aliniarile.

55. Candu recrutii sunt bine intariti in positi'a corpului si in principiile si mecanismulu diferiteloru pasuri, instructorulu 'i asiédia cotu la cotu, pentru a'i invetia principiile aliniariloru.

56. 'I exersá mai antaiu a se aliniá omu cu omu; pentru acésta, va comanda la cei d'antaiu doui ómeni dein flanculu dreptu a merge trei-pasi inainte, si, dupa ce 'i va alinia, va insciintia pe rendu pe fia-care soldatu, numindu'lu dupa numerulu seu, de a se duce pe alinierea celoru d'antaiu doui.

57. Fia-care soldatu, la acésta insciintiare de a se duce pe aliniare, va întorce usioru capulu si ochii la drépt'a, va merge, in cadenti'a pasului iute, trei pasi inainte, miciorandu pe celu dein urma, cá se remaiia mapoia noiei linii cá de siesesprediece centimetre, de care nu trebue se treca nici odata; dupa acésta inaintédia cu pasi merunti fâra sguduitura, avendu genuchii intinsi, si se asiédia alaturea omului ce se afla pe linia, observandu a schimbá positi'a capului, indreptandu'si lini'a ochiloru si a umeriloru in directi'a vecinului seu, pe care urmédia a'lu atinge usioru cu cotulu, fâra a deschide pe alu seu.

58. Fia-care soldatu candu va fi bine asiediatu pe aliniare, întorce singuru capulu in positi'a drépta. Instructorulu va oprí cu totulu pe ómeni, dupa ce a intorsu odata capulu in positi'a drépta, de a'lu mai întorce dein nou in partea aliniarei, chiaru déca ei nu voru fi bine aliniati. Rectificarea aliniarei se face dupa cumu se va aratá la Nr. 63.

59. Aliniarile la stang'a se facu dupa aceleasi principiiuri.

60. Dupace recrutii voru fi invetiati astfelu a se alinia, omu cu omu, corectu si fâra incercari, instructorulu va alinia de-odata rendulu intregu prin comendile urmat'orie: 1. La drépt'a (séu la stang'a.) 2. V'aliniati.

61. Dupa a dou'a comanda, soldatii se duc cu pasu iute pe nuo'a linia, si se asiédia dupa principiile prescise mai susu.

62. Instructorulu, asediatu la càtiva pasi inainte cu faci'a càtra rendu, observa executarea principiiloru, dupa care trece la flanculu care a servitu de basa, si verifica aliniarea.

63. Déca o parte dein ómeni nu sunt bine aliniati, instructorulu comanda: 1. Cutare numeru séu cutare numere. 2. Inainte séu inapoi.

64. Dupa antai'a comanda, omulu séu ómenii numiti, intorcú capulu in partea aliniarei. Dupa a dou'a se punu usioru pe linia, si intorcú capulu in positi'a drépt'a.

65. Aliniarile inapoi se facu dupa aceleasi principiiuri; mai antaiu omu cu omu, si dupa acésta cu totu rendulu intregu de-odata, pentru acésta dein urma, instructorulu comanda: 1. Inapoi la drépt'a (stang'a). 2. V'aliniati.

66. Soldatii se ducu inapoi, dupa principiile preserise, intorcúndu usioru, dela antaiulu pasu, capulu in partea aliniarei; trecu siesesprediece centimetre de linia si dupa acésta se asedia pe linia prin mici miscari inainte.

67. Ómenii fiindu aliniati, instructorulu indrepté dia aliniarea, déca cere trebuinti'a.

68. Dupa acésta instructorulu va arata recrutiloru cumu trebuie se se alinieze, candu bas'a alinierei va fi mai la drépt'a séu mai la stang'a; va determina lini'a dupa cumu s'a preserisu la Nr. 56 si comand'a, dupa cumu s'a preserisu la Nr. 60; ceea ce se executa cá la Nr. 61 si urmatóriele; instructorulu va recomandá ómeniloru, cá la pornire spre linia se inaintedie umerulu dein partea opusa.

69. Instructorulu va pune tóta luarea-aminte a face pe soldati se intieléga si se simtia principiile alinierei; si ast-feliu se póta judecsá ei insusi, déca positi'a loru in rendu este buna, 'i va face se intieléga intr'unu chipu practicú, ca atunci voru fi bine aliniati, déca, cu ochiulu despre bas'a alinierei, vedu pe alu douilea omu de langa densulu, si déca cu ochiulu celalaltu, potu vedea lini'a ochiloru rendului intregu, dein aceeasi parte.

70. Dupa fia-care aliniare, instructorulu examiné dia positi'a ómeniloru, si o rectificá, déca trebuie; dupa acésta da repausu soldatiloru, pentru a nu'i ostení tienendu'i prea multu in nemiscare.

PARTEA II.

71. Lecti'a antai'a se arata soldatiloru in theorii prin camere.

72. Lecti'a a dou'a, a trei'a si a patr'a, afara de focuri, se arata intr'uninduse doui séu trei ómeni asediati pe unu rendu si cotu la cotu. Focurile se arata intr'uninduse diece séu douisprediece ómeni asediati pe doue renduri cotu la cotu.

73. Baionet'a nu se pune la tiésva, decátu pentru facerea piramidelorú, la mana, séu pentru a executá scrim'a cu baionet'a.

Lecti'a antaia.

Desfacerea, inchierea si intretinerea armelorú.

Arm'a cu acu.

74. Arm'a se desface in ordinea urmatória:

1. Varg'a; se scóte tragendu spre corpu de capulu vergei, apucandu de sub bumbu cu degetulu aratatoriu si cu celu mare alu manei drepte, candu totu-deodata introduce intre varga si tiéva degetulu alu patrúlea, cá se póta scapa inelusiulu vergei de marginea interióra a bratiarei de susu, dupa care trage usioru varg'a in susu.

2. Baionet'a; se invertesce verig'a dela drépt'a spre stang'a, si se scóte bucéo'a usiure dein tiéva, fara lovitura de pumnu.

3. Curéo'a.

4. Brósc'a. Apuca arm'a cu man'a stanga dein dreptulu inaltiatorului, si apasandu tare cu degetulu celu mare pe zavoru, 'lu trage usioru bine, pana la alu duoilea praguletiu, apoi cu podulu manei dá o lovitura de susu in josu spre peptu nucei manerului, cá se desface scaunulu manerului de propitiuriulu inchiderei, ér cu cea drépta de gítu o sprijina cu patulu de pulp'a de susu a pitiorului dreptu, pe care'lu da inainte de celu stangu; trage tare cu degetulu aratatoriu, de tragaciu, ér cu man'a stanga apuca manerulu si scóte afara de totu brósc'a, prin taiatur'a longitudinala a cuteiei, fara cá se se frece brósc'a pe de desubtu de impedicatoriu.

5. Desfacerea brósc'ei si a diferiteloru parti ale sale. Apuca cu man'a stanga brósc'a, ér cu man'a drépta resucesce zavorulu spre stang'a, pana vine arculu de armare in dreptulu siantului intrarei, candu totud'odata apasandu tare pe capetulu arcului, trage afara cilindrulu arcului din culat'a mobila.

Fusulu acului. Introduce aculu in gaur'a manerului resucitúrei; candu totud'odata apasandu tare pe manerulu, da in josu sirm'a spirala, sprijinindu cilindrulu acului de peptu, scóte cu man'a stanga arculu de armare dein firida, apucandu'lu de capetu si dandu'lu inainte, dupa care lasandu manerulu resucitúrei slobodu, cá se se immóie sirm'a, apuca aculu cu man'a drépta pe care'lu scóte afara impreuna cu fusulu acului si sirm'a spirala.

Acariulu. Se scóte dein fusulu seu, resucindu dela drépt'a spre stang'a capulu acariului.

Rondel'a de pele nu se scóte, de càtu candu s'a tocitu si este necesitate a se pune alt'a; candu atunci se impinge afara cu telulu curatitoriu, care se introduce prin golulu fusului acului. Déca este a se pune alt'a noua, mai antaiu se invertesce la locu acariulu, si apoi se pune rondel'a, care se apasa la locu cu manerulu resucitúrei, fara cá se strimbedie aculu, si se lasa afara partea cu peru a pelei rondelei, cà-ci resista mai multu la lovituri.

75. Tóte celelalte parti ale armei nu se scotu dein locurile loru, decátu de armarariu, la casuri de

reparare, séu de duoe ori pe anu, spre a se vedé starea armei in partile acoperite.

76. Incheierea armei se face in modulu inversu, observandu mai alesu, cá la punerea arcului de armare se apese dreptu in josu cu maneriulu resucitóri pe fusulu acului, cá se nu se strimbedie aculu. La introducerea zavorului in culat'a mobila se observa, cá aculu se intre dreptu.

Brósc'a se introduce in cutei'a ei, apasandu tare pe tragaciu, cá se'i faca intrarea libera fóra frecare, si se duce maneriulu pàna se dà la stang'a catra genuchiulu cuteiei brósc'ei, spre inchidere, si invertindu la drépt'a 'i da o lovitura buna cu podulu manei drepte pe nuc'a maneriului.

77. Indata dupa tragerea focuriloru si desfacerea armei, partile ei se curatia in modulu urmatoriu:

Tiév'a. Se tórna o cuantitate de apa, déca se póte se fia calda, pe la cutei'a brósc'ei, prin ajutoriulu unei pàlnii de tinichea, de atatea ori, pana candu ap'a ese pe la gur'a tievei curata, dupa care invertesce càlti pe o varga de lemnu si sterge tiév'a inlaintru, introducend'o pe la gur'a camerei; acésta se operéza de mai multe ori, pana esu càltii curati, apoi sterge pe dein afara tiév'a cu càrpa móle, fara cá se se stérge brunarea négra; interioriulu si esterioriulu cuteiei brósc'ei si capataiulu conicu alu tievei se sterge cu unu lemnu puçinu lungu si in forma de lopatíca, care face parte dein accesoriile soldatului.

Déca soldatulu are se urmedie mai multe dile un'a dupa alt'a cu darea focuriloru, atunci póte se curatie tiév'a in interioru la cinci séu siepte dile.

Brósc'a. Soldatulu trebuie se aiba cea mai mare ingrijire de brósc'a, partea mai utila si delicata a armei. Oficerii si sergentii trebuie se supraveghiedie bun'a intretienere a ei. Dupa fiacare incetare de dare la semnu, séu dupa o instructie, cumu s'a disu la desfacerea armei. Curatia aculu de sgura cu unu batiu si da lustru cu maneriulu resucitóri, pe care 'lu pune in lungu pe o scandura, cá nu incovoinduse, se se rumpa; curatia acariulu cu càrpa si'lu fréca cu puçina caramida pisata. Interioriulu si esterioriulu culatei mobile se curatia mai antaiu cu o aschia de lemnu, apoi se sterge cu unu maneriu de lemnu facutu in form'a curatítoriului capetaiului conicu alu tievei, care la unu capu este crestatu si gauritu, cá in acésta parte se póta imbucá ambele capete ale culatei mobile. Curatia cilindrulu acului in interioru cu telulu curatítoriu si càlti, care facu parte dein accesoriile soldatului. Sirm'a spirala se curatia facéndu, cá prin invertire se patrundia prin o pandia désa dela extremitate la alt'a a sirmei. Arculu de armare se curatia cu càrpa curata, fóra se'lu incovóie, sprijinindu'lu in latu pe o scandura.

Varg'a se sterge cu càrpa curata.

Baionet'a se sterge cu o carpa mai subtire, fóra cá se frece tare, cà-ci altfelu i s'aru luá curendu brunarea.

Tóte partile armei, care nu suntu aratate mai susu, nu se desfacu si se curatia la locurile loru.

Partile de alama se curatia cu caramida pisata, celu multu de duoe ori pe luna, éra numai cu càrpa curata totudéun'a dupa ori-ce intrebuintiare.

Partile ruginite. Déca se ivesce, cá o parte a armei se aiba rugina vechia, atunci acést'a se scóte presarandu caramida arsa si subtíre pisata pe pata séu rugina, si in urma se fréca cu unu lemnu móle, in sa dupa ce mai antaiu s'a unsu acea pata bine cu unsóre si s'a tienutu mai multe óre la sóre. Déca in sa rugin'a este subtire si nepronuntata, se scóte frecand'o cu o peria aspra si unsa, stergéndu apoi bine cu unu peticu de postavu, cá se nu remana nici o urma.

Ungerea. Dupa ce s'a stersu bine tiév'a in interioru cu apa si càlti, cá se fia uscata, se unge bine totu cu varga si càlti. Cutei'a si brósc'a d'impreuna cu tóte partile dein interioriulu seu se ungu cu unsóre si cu perie. Arm'a trebuie bine unsa inlaintru tievei, precumu si capataiulu conicu. Tóte siurupurile se ungu la loculu loru. Partile de alama nu se ungu nici odata, asemenea si aculu. Baionet'a si partea dein afara a tievei se ungu cu o càrpa subtire. Varg'a se unge cu perie scotiend'o afara; se tórna dein candu in candu cateva picaturi de untu-de-lemnu pe impediatoriulu tragaciului dein partea cuteiei brósc'ei, cá se patrundia in interioru, de asemenea si pe tragaciu dein partea puntiei, cá se faca tragaciulu mai lesniciosu la functionare si se nu se tocésc'a.

Patulu. In tóte sambetele se unge cu càrpa subtire inmuata in uleiu de inu si se usuca intr'unu locu nesupusu ventului séu sórelui. Acésta ungere face, cá lemnulu se devie mai solidu si se'i dea unu frumosu aspectu, devenindu lustruitu.

Observatii.

78. Ori de cate ori soldatulu voiesce cá se se serve cu arm'a sa, o sterge bine de unsóre pe dein afara cu carpa subtire; in camere trebuie se stea unse putienu, numai in magazii'a corpului se ungu mai multu. Unsórea cea mai buna este cea de pitióre de bou.

Soldatulu esindu cu arm'a in ori-ce impregiurare, déca nu este arm'a incarcatu, impinge de totu spre armare cu degetulu celu mare, pe candu cu degetulu aratatoriu trage de tragaciu, cá se intre in destindere si aculu inlaintru; arm'a are dopulu, precumu si inaltiatoriulu are foculu seu, pe care nu'lu scóte decátu la dari de focuri. Déca arm'a este incarcatu, zavoriulu este totudéun'a trasu afara.

Nici o lustruiea a ferului nu este permisa, decátu numai a acului.

Se recomanda mai alesu la curatirea tievei, cá gur'a se nu se sprijine pe lemnu séu pe unu altu corpu tare, cá se nu se degradedie tiév'a. Ori-ce loviré a armei este aspru pedepsita, pentru care se

recomanda a nu rediema arm'a de zidu séu de lemne, decâtu numai la stalpi si in piramida.

Déca dein intemplare unu cartusiu nu ié focu, séu este necesitate a se scóte afara, soldatulu va scóte afara brósc'a, va introduce varg'a de feru usiure, fara se frece paretii tievei, séu cu o varga de lemnu, ér cu man'a stanga intempina cartusiulu pe care'lu scóte afara.

In camere armele stau in cuire cu gur'a in josu, séu déca suntu rastelle, se punu intr'ensele, in amenduoe casurile dopulu este la tiéva si inaltiatoriulu este acoperitu. Zavoriulu este trasu afara.

(Va urma).

Bibliografia.

De si generatiunile de facia innóta cumu amu dice, in pros'a vietiei, si alérge cu capulu ruptu dupa inplinirea lipseloru diurne, totusi poesi'a vietiei inca se mai sustiene in multe ânime si spirite omenesci, pentru cá se nu semene a lemnu uscatu. La partea acésta a publicului cugetamu si noi, annuntiandu si astadi urmatoriele producte literarie:

INCERCARI IN LITERATURA, de Iónu A. Lapedatu. Brasiovu, 1874, cu tipariulu lui Römer & Kamner. 16°, pag. 198. Pretiu 1 fl.

POESII POPORALE ROMANE, adunate si intocmite de Simeone Fl. Marianu. Tomu I. Cernauti 1873. 8° micu, pag. 220.

SUSPINELE SILVELORU, poesi si prosa, de Victoru Rusu, profesoriu. Carlsruhe, 1872. 16°, pag. 116. Pretiu 50 cr. Se afla la auctoriu in Clusiu.

Recensentele, séu si criticulu, care 'si va lua tempu, nu spre a trece cu ochi fugitivi, ci spre a citi tóte trei productele literarie cu attentiuone de ajunsu si bene armatu, atátu cu scienti'a limbei nóstre, càtu si cu regulele artei, va cunósce indata nu numai marea differentia in tractarea limbei nóstre, ci si diversitatea influentiei limbeloru, cu care avuse a face fia-care dein acesti trei juni scriptori, dupa cumu unulu e nascutu si crescutu in partea meridionale, altulu in cea septentrionale a Transilvaniei si alu treilea in Moldov'a (Bucovin'a). Dreptu, cà moldovénulu ne dà collectiune, éra nu originale, acea collectiune inse este facuta dein acea parte a Daciei, in care a vediutu elu lumin'a dilei si au auditu cantandui-se la léganu, apoi in cursulu vietiei, acelea Ballade, sén cantece betranesci, care potu sta prea bene langa collectiunea dlui Vas. Alexandri.

In càtu pentru Incercarile dlui Lapedatu, una parte dein ele ne era cunoscuta de candu se publicasera in Famili'a si in Traianu. Dram'a sa Tribunulu si-a luat subiectulu dein evenimentele anului 184^{8/9}, si ne ar placea fórte se vedemu, cumu ar fi ea primita pe scena de càtra generatiunile june,

pentru care semena cà acelea evenimente nu aru fi fostu nici-odata in lume.

In Suspinele silveloru aflamu si una descriptiune a urmeloru domniei antice romane pe Renu in diosu, in Epilogu date antice despre partea Transilvaniei cunoscuta sub nume de Silvani'a si Selagiu, éra inainte de Epilogu, duoe poesi popularie ostasiesci, una despre lupt'a dela Josefstadt (28—29. Iuniu), alt'a dela Königgrätz (3. Iuliu), sorori bune cu cea dela Solferino, a carei publicare a fostu óre-candu interdisa. —

A esitu de sub presa, inca dein anulu trecut, o carte intitulata **PREDICATORULU**, compusa de archimandritulu Inocentiu Moisiu, fostu direttore seminariulu dein Hussi, fostu profesore la seminariulu dein Romanu.

Cartea contine 80 predice bisericesci, pentru tóte duminicile si serbatorile anuale, si alte câteva ocasiuni.

Pretiuulu unui exemplariu este 5 lei noi. A se adresa la auctorele in Hussi.

La redactiunea „Transilvaniei“ se afla depuse spre vendiare:

DICTIONARIULU SOCIETATEI ACADEMICE ROMANE volumulu I. A—H 8° mare pag. 1224. Pretiu 9 fl. v. a. (La vol. II. se lucra barbatesce).

TACITUS, tradusu de G. Munteanu, tipar. cu spelele societ. acad. rom.; (un'a dein traductiunile cele mai bune romanesci). Pretiu 2 fl. 80 cr. v. a.

BIOGRAFFA CHRONOLOGICA ROMANA séu Cathalogu generalu de cartile romane câte s'au tiparitu in trei sute si mai bine de ani 1550—1873, de Dim. Iarcu, vechiu professoru, a duo'a edit., Bucuresci 1873, form. 4°, (carte fórte necessaria pentru cei ce se ocupa cu histori'a literaturei nóstre.) Pretiu 1 fl. 70 cr. v. a.

EQUILIBRU INTRE ANTITHESE, de Ioanu Eliadu, (una dein scrierile cele mai bune si mai instructive, dein câte au esitu in limb'a nóstra), 4 fl.

GEORGIE LAZARU, viéti'a lui cu portretu de P. Poenariu. 40 cr.

FEMEILE de Iuliu Pederzani, trad. de Iunius. 35 cr. v. a.

Siese cursuri dein „**TRANSILVANIA**“ pe anii 1868—1873 câte 3 fl., 18 fl. v. a.

Tóte pretiurile se intielegu comptant, loco Brasiovu.

Dictionariulu ungurescu-romanescu, compusu de Georgie Baritiu. Brasiovu 1869, form. 8° mare, 41 cóle, se afla depusu spre vendiare la librariile dein Brasiovu, Sibiu, Clusiu, Lugosiu, Temisiór'a, Aradu, M. Sigetu, cu pretiuulu originale ficu 3 fl. 20 cr. v. a. leg. usioru.